

Hea tuju vaibad

SIRJE MAASIKAMÄE

Tekstiilikonstnik Merike Männi loomebiograafiat tähistavad esinemised 132 näitusel. "Ehk on minu plussiks tõesti see, et olen üsna kiire ja töökas," arvab ta üllatuslikult suure arvu kohta. "Tunnen mõnu vaipu kududes, tööta lähen rahutuks." Merike Männi on olnud ametis "Lembitus" moekunstnikuna, "Punases Koidus" trükikangaste kunstnikuna, olnud vabakutseline. Viimased 15 aastat on ta kandnud pedagoogitöö rasket ja meeldivat koormat Tallinna Kunstiülikoolis. Ta kuulub ka Lähikese Jala Galerii juhatusse ja mõistagi loob vaipu. Merike Männil on, mida tudengitele anda. Telgedel on praegu kolm ümarat kirkast vaibakest, mis peavad valmis saama munadepühadeks. Estonia Talveaias on viimaseid nädalaid väljas Merike Männi vaibanäitus.

AINULT HINGELÄHEDANE TÖÖ ANNAB KA VAATAJALE ELAMUSE

Kuidas olete enda jaoks lahendanud kommertsit ja kunsti vahekorra?

Kui tahad ateljee üüri maksta ja ise elada, peab oskama oma töid müüa.

Inimeste ostujõud on aga kahjuks väike. Galeriis ja ateljeeski käiakse mu vaipu vaatamas, aga paljudel pole lihtsalt võimalik osta. Rublaaja lõpul ma ei jõudnud nii palju vaipu teha, kui oleks soovitud.

Olen püüdnud tundma õppida, mida inimesed galeriidest ostavad. Tundub, et eelistatakse vaipu, millel on kujutatud mingi konkreetne asi. Samas peab olema midagi, mis kohe köidaks pilku – olgu see siis naljakas või armas. Oluline on hind – meelsamini ostetakse vaipu, mis maksavad alla tuhande krooni. Kord tegin naljaka seeria kassinägudest, need osteti kiiresti ära. Suuri vaipu on raskem müüa.

N.-õ. kommertsit võib teha, aga ainult ühel tingimusel – see peab ka endale midagi pakkuma. Tuleb leida võimalikult hingelähedased variandid, et saaks ka niisugust tööd nautida.

Kui teen vaipa, et lihtsalt midagi teha, pole sel midagi vaatataja jaoks. Hing kandub ju vaatatajani.

Miks koote oma vaibad ise?

Leian, et realiseerin nii paremini oma ideid. Mul on ka teine kogemus – kaks suurt vaipa tegi üks kuduja, kes töötas küll väga hästi, aga mulle tundus ikka, et ta vaatab ja valib värve teisiti, kui mina ette kujutasin. Mulle oli see töö palju raskem kui ise kudumine. Kududes ma vääristan oma vaiba, panen sinna hea meeleolu, värvid tulevad huvitavamad. Kudumine on endalegi põnev protsess ja tulemus saab parem.

Räägitakse varrasteraapiast, kas vaibakudumisel on samuti ravitoime?

Jaa, see on analoogne. Paljud kolleegidki räägivad, et vaibakudumine rahustab. Muusika mängib, suhtled oma tööga, püüad muust maailmast eralduda, muresid ja teisi mõtteid eemale hoida. Kui saan valmis suure vaiba, olen täiesti tühi ja väsinud – aga õnnelik. Laadimine võtab aega. Meie perel on suvekodu Ihasalus, seal puhkan ja nautin loodust. Vaipade ideed sünnivadki peamiselt seal.

Mida keegi vaipa paneb, on isikuti erinev. Kui mul on väga paha tuju, siis ma ei tee kavandeid ega koo ka vaipa, sest ma ei saa ju oma halba tuju vaibasse kududa.

Kui vaatame maalegi, siis mõni ajab ihkarvad püsti, ei taha selle ees kaua seista, sest tema ümber on nagu halb väli. Mõne juures tajud mõnusat värvitunnetust. Nii on ka vaipadega.

Vaibakudumine on enda avaldamise vorm – nii hästi või halvasti, kui keegi seda suudab. Ent kahtlemata peab olema kõrge tasemel tehniline teostus.

Kas oma loominguga hulgas on ka lemmikuid?

Kreeka reis inspireeris ruumilist vaipa "Hellas", mille üle polemiseeriti omal ajal palju. Pean seda õnnestunuks. Ka Glehni lossi vaibaga olen rahul, ehkki see pole õigesti eksponeeritud. Vaipa õigest Tallinnast "Vanalinna tuled" tegin samuti erilise rõõmuga. Kavatsesin konkureerida Lausanne'i triennaalil, aga plaan jäi katki, kuna saatmiskulud käisid üle jõu.

Merike Männi.

KALLIS JA AEGANÕUDEV

Te olete katsetanud ka põnevate vormide ja materjalidega, hästi on vastu võetud nn. kivi- ja kalavaibad.

Vahel tekib tüdimus konkreetset piiratud, tavalisest neljakandilisest vaibast. Siis teen mõne ümmarguse või loodusvorme – näiteks kala – järgiva vaiba. Interjööri teevad huvitavaks just erikujulised, eri formaadis vaibad. Need sobivad hästi ka moodsa mööbli ja disainiga.

Mulle meeldib töötada erinevate materjalidega. Olen villasele lisanud hobusejõhvi, manillakarvu, siidi jm. Olen kasutanud ka traati ja plasti. Aga villane on siiski mõnus materjal, sest seda saab värvida paljudesse toonidesse.

Kas teie välismaa kolleegid pole villaste vaipade kudumist kuidagi vanamoodsaks pidanud?

Villase vaiba kudumise kohta on imestatud – oh, see on nii aeganõudev! Välismaa kunstnikud arvavad, et villase kudumist ja liina kudumist

Meil oli vanasti palju riiklikke tellimusi, mis üllatas välismaa kunstnikke, sest neil oli riiklikke tellimusi väga harva. Nüüd on ka meil see aeg käes, et igaüks kannab oma tööde kulud ise. Nii kaua saab vaipu teha, kuni jaksad lõnga osta. Aga meie vaibakunstnikud on kogu aeg töötanud villasega, eks materjali ole ka palju varutud.

Mujal maailmas on moes paber, traat jm. eksperimentaalsed materjalid. Oma ideed on kahtlemata lihtsam ja kiirem teostada just nendega: efekti saavutab palju rutem, kui mina oma kangastelgedega istudes. Näiteks paberit kasutades pole ka eriti rahalist kulu. Odavate materjalidega töötades "raiskab" kunstnik peamiselt oma ideed. Aga need teosed ei püsi kaua – nad koltuvad, kortsuvad, murenevad. Villane vaip võib säilida aastasadu, kui seda õigesti hooldada.

Võib-olla odavatest materjalidest tehtud töödel ongi *happeningi* efekt – teed ta üheks hetkeks, üheks näituseks. Ideed jooksevad ju kogu aeg ja saab hakata kohe uuega tegelema.

Kas ka eesti noored on pidanud vaibakudumist tüütuks ja aeganõudvaks tööks?

Olen tudengeid juhendades näinud, et nad on vaimustunud erinevatel telgedel kudumisest, eriti gobeläänide põimimisest. Olen täiesti veendunud, et vaibakudumise traditsioon püsib.

Kas nooremal ja vanemal põlvkonnal on ka erinevusi?

Ma ei oska öelda, et meil oleks erinevusi, igaüks on oma stiili juures – kes teeb abstraktset, kes geomeetrilist, kes maalilisemat kunsti, kes katsetab vormidega. Mitmekesisus värskendab kunstipilti.

TRADITSIOONILISI TEHNIKAID TUNDMATA EI SAA EKSPERIMENTEERIDA

Kunstiülikooli on kirjutud kui vanameelset asutust, mis kammitseb loomingulisi isiksusi. Kas see puudutab ka tekstiilkateedrit?

Paljud arvavad pärast kooli lõpetamist, et nad on ei tea mis vägevad kujud. Selle rõhutamiseks alavääristatakse ja halvustatakse endist õppimiskohta. Meie programmid on viidud üsna põlvkondadesse, mille nägu on aeg eksperimenteerida. Tehnikat tundmata ollakse peagi omadega kuival. Pabereid võib ju kleepida lõpumatuseni, aga kui palju huvitavaid võimalusi pakuvad näiteks soome teljed! Minu ja mu kolleegideni on jõudnud peamiselt positiivne tagasiside. Eks mõni on kritiseerinud ka.

Praegu ei pruugigi ju ülikooli tulla, et kunstnikuks saada. Ent ülikooli sisseastujaid on ikkagi väga palju. Mõõdunud aastal oli tekstiilkateedris neljale kohale 25 soovija ringis. On olnud Viljandist ja Kihnu saarelt, Haapsalust – üle Eestimaa. Meil õpib ka udmurte ja lätlasi.

Kas eelistate "puhast lehte" või kunstikogemusega noort?

Pigem eelistame puhast lehte, kellest on aimata, et temast võib keegi tulla. Vastuvõtukomisjon teeb eelnevalt põhjalikku tööd, et tunda õppida igaühe eeldusi. Vähesed ettevalmistusega tudengid arenevad teinekord kiiremini kui need, kes käinud aastaid ettevalmistuskursustel.

Teie vaibad on läinud aastate jooksul värvierksamaks, vallatumaks. Neid võiks pidada teie õpilaste töödeks.

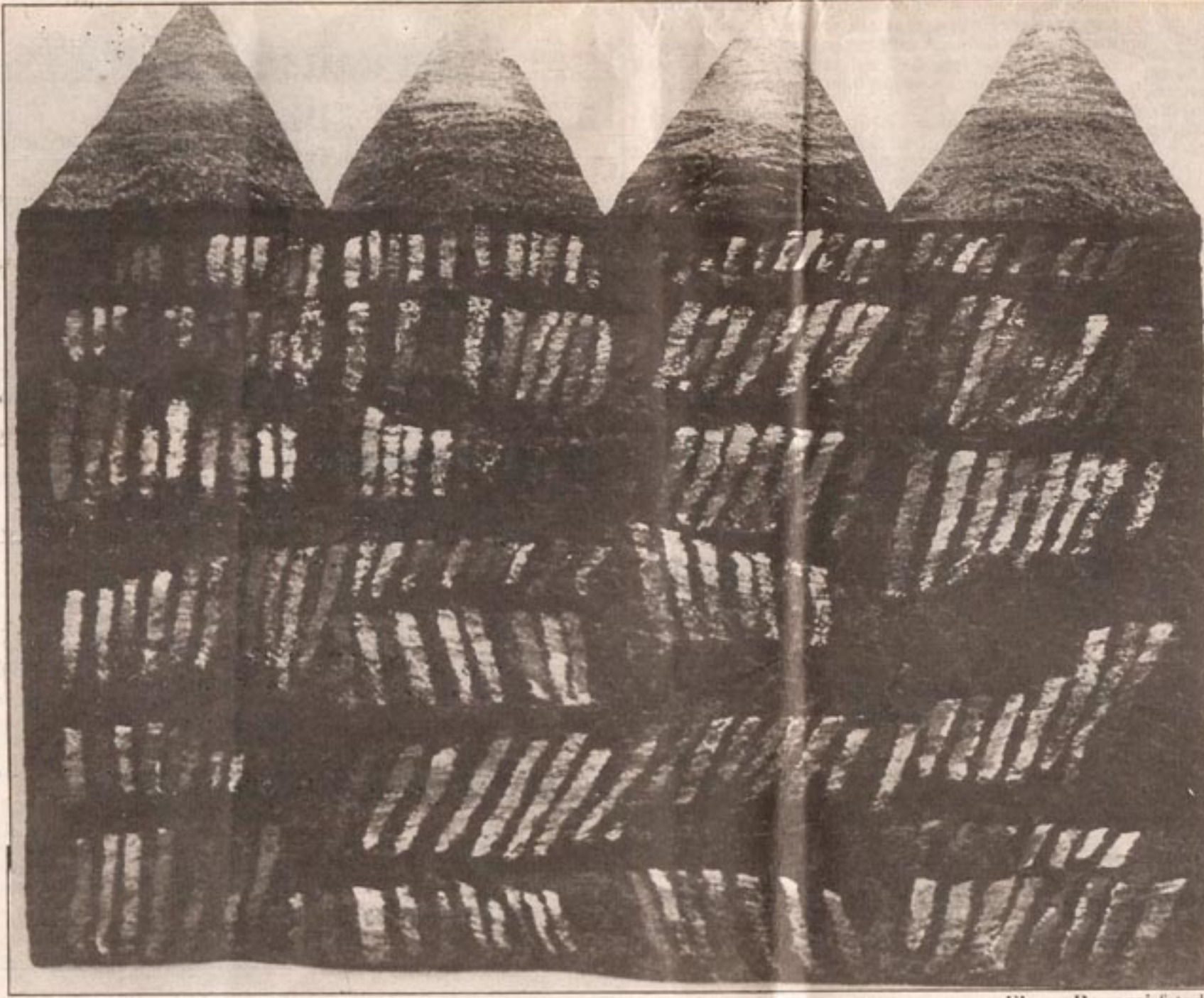
Ju olen rõõmsamaks läinud. Värvivalik käib lainetena. Oli periood, mil igas mu vaibas pidi olema sinist. Ma ei saanud sellest lahti. Minu 70. aastate vaipade kohta on küsitud, miks on neis nii rasked toonid. Küllap ikkagi oli raske. Mõni aasta tagasi käisin Rootsisis palju mööda moeärisid, moedisain inspireeris mind tugevalt. Sain dopingut, mis löi mind nagu lahti. Tundsin, et tahan hästi värvikaid töid teha. Värv ongi ehk tekstiilkunsti kõige olulisem, ka tänaval jalutades panen kõigepealt tähele värve.

Kas teostamist ootab ka mõni hullumeelne idee?

Hetkel ehk ei olegi. Mõtted küll käivad peast läbi, kuidas võiks katsetada, aga see nõuab nagu teisele lainele minekut. Kui mõni ametitest ära jääb, on vabadust rohkem ja saan kindlasti veel mõne lollusega hakkama. Eksperimenteerin materjalide ja tehnikatega.

Kas olete teinud koostööd ka oma disainerist poja Ivariga?

Seni mitte. Aga ehk tuleb tulevikus võimalusi.

"Vanalinna tuled".

Elmar Rauami fotod